

Warszawa, 11.07.2022 r.

Prof. dr hab. Marta Juchnowicz
Wyższa Szkoła Bankowa w Warszawie

RECENZJA

rozprawy doktorskiej pt.: „KOMPETENCJE EMERYTALNE POLSKICH PRACOWNIKÓW MIGRUJĄCYCH WEWNĄTRZ EUROPEJSKIEGO RYNKU PRACY” przygotowanej przez mgr Monikę Gzik.

Rozprawa została opracowana na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym Uniwersytetu Łódzkiego, pod kierunkiem naukowym dr hab. Izabeli Warwas, prof. UŁ, promotor pomocniczy dr Andrzej Szybkie.

Formalne i prawne podstawy wykonania recenzji

Formalną podstawę opracowania niniejszej recenzji stanowi pismo Przewodniczącego Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse dr hab. Rafała Materii, prof. UŁ z dnia 16 maja 2022 roku, informujące o powierzeniu mi funkcji recenzenta.

Podstawę prawną stanowi art. 187 ustawy z dnia 20.07.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2020 poz. 85 z późniejszymi zmianami).

Ogólna charakterystyka rozprawy

Dysertacja doktorska przygotowana przez Panią mgr Monikę Gzik dotyczy kompetencji emerytalnych polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy. Przedstawiona we Wstępie sytuacja na europejskim rynku pracy (s. 1-2) oraz rozpoznana luka badawcza w zakresie międzynarodowych kompetencji emerytalnych (s.6) stanowią przekonujące uzasadnienie wyboru tematu. Potwierdzam zauważoną przez Doktorantkę lukę poznawczą i celowość podjęcia pogłębionych badań naukowych. Zagadnienie uważam za

ważne ze względów teoriopoznawczych oraz aplikacyjnych, a ujęcie badawcze z perspektywy kompetencji pracowników jako innowacyjne.

Oceniam, że konceptualizacja rozprawy opracowana jest prawidłowo. Doktorantka określiła w sposób jednoznaczny problem badawczy, cel główny i problemowe cele szczegółowe, służące jego doprecyzowaniu. Szkoda jednak, że nie określiła celów o charakterze teoriopoznawczym, metodycznym i aplikacyjnym. Sformułowała logicznie wywiedzione pytania badawcze, odrębne do każdego z trzech badań empirycznych. Są one istotnie ważne z punktu widzenia teoriopoznawczego i aplikacyjnego. Układ treści rozprawy i logiczny tok wywodu, służą konsekwentnie rozwiązaniu problemu badawczego. Analiza literatury przedmiotu dowodzi szerokiej wiedzy Doktorantki w zakresie migracji zarobkowej Polaków wewnątrz europejskiego rynku pracy i systemów emerytalnych w UE, a także zagadnienia kompetencji. Szczególną wartością dodaną rozprawy są szerokie, wieloetapowe badania własne, przeprowadzone z punktu widzenia merytorycznego w sposób wzorowy.

Ocena warstwy merytorycznej i metodycznej

Głównym celem rozprawy jest „diagnozę kompetencji emerytalnych polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy” (s. 2). Oceniam, że cel ten został zrealizowany w odniesieniu do części teoretycznej, a przede wszystkim empirycznej.

Rozprawa doktorska ma charakter teoretyczno-empiryczny i tej konwencji podporządkowany jest układ treści. Praca liczy 229 stron maszynopisu, w tym: wstęp – 11 stron (s. 1-11), część zasadnicza – 178 stron (s. 12-191), zakończenie – 7 stron (s. 191- 204), bibliografia – 14 stron (s. 205-218), spis tabel – 2 strony (219-220), spis wykresów – 2 strony (s.220-221), spis map, spis schematów (s.221) oraz 3 załączniki -7 stron (s. 222-229). Tekst został wzbogacony 56 tabelami, 35 wykresami 4 mapami oraz 3 schematami. Wykaz bibliograficzny zawiera obszerny zbiór pozycji źródłowych, w tym liczne akty prawne oraz raporty z badań. Wśród pozycji literaturowych znaczący udział stanowią pozycje zagraniczne. Oceniam, że jest to bogaty, trafnie dobrany zestaw źródeł.

Część zasadniczą rozprawy podzielono na pięć rozdziałów, z których: pierwszy liczy 31 stron (s. 12-32), drugi 18 stron (s. 33-51), trzeci 49 stron (s. 52-101), czwarty obejmuje 35 stron (s. 102-137), piąty 52 stron (s.138-190). Poszczególne rozdziały nie są proporcjonalne. Zwiększona objętość trzech ostatnich rozdziałów jest uzasadniona prezentacją wyników badań empirycznych własnych i wtórnych. Układ treści rozprawy dostosowany jest do celu i zakresu

problemowego dysertacji. Doktorantka zaprojektowała czteroetapowe postępowanie badawcze (s.5).

Etap pierwszy stanowiły badania desk research. Tło teoretyczne tworzy treść zawarta w dwóch pierwszych rozdziałach oraz części trzeciego. Rozdział pierwszy poświęcony jest problematyce migracji Polaków na rynku wewnętrznym UE, w tym analizie współczesnych trendów migracyjnych, oraz charakterystyce stanu prawnego, regulującego swobodę przepływu pracowników wewnątrz UE. Ramy prawne uzupełnia analiza regulacji dotyczących koordynacji systemów emerytalnych w UE. Zakres, cel i zasady koordynacji zostały omówione w rozdziale drugim. Na uwagę zasługują zamieszczone w nim przykłady realnych sytuacji, które ilustrują ekonomiczne aspekty stosowania zasad koordynacji emerytur. Istota kompetencji jednostki, definicja kompetencji emerytalnych omówione są w rozdziale trzecim. Dokonany przez Doktorantkę wybór definicji i modelu kompetencji, spośród bogatej literatury przedmiotu, obfitującej w liczne definicje istoty kompetencji, jest moim zdaniem odpowiedni do celu badań. Główne elementy składowe kompetencji emerytalnych, mianowicie postawy wobec emerytury oraz wiedza dotycząca emerytury, zostały zilustrowane badaniami wtórnymi, międzynarodowych oraz polskich autorów.

Podsumowując teoretyczną część dysertacji stwierdzam, że mgr Monika Gzik dobrze rozpoznała polską i zagraniczną literaturę w zakresie badanego problemu badawczego. Dowodzą tego wyprowadzone ze studiów teoretycznych uniwersalne wnioski przedstawione w Zakończeniu (s. 191-192). Analiza literatury przedmiotu posłużyła do konceptualizacji założeń oraz do określenia obszaru badań empirycznych, prezentowanych w kolejnych rozdziałach dysertacji.

W badaniach empirycznych Doktorantka zastosowała triangulację metod i technik badawczych oraz źródeł danych i metod ich analizy. Przyjęcie takiego podejścia jest rozwiązaniem przemyślanym, o czym świadczy przedstawiony przez Doktorantkę opis roli triangulacji w postępowaniu badawczym. Oceniam, że stworzyło to warunki do rzetelnej i pogłębionej analizy oraz kompleksowych wniosków.

Konsekwencją zaimplementowania trójelementowego modelu kompetencji są trzy cele szczegółowe rozprawy:

- zidentyfikowanie wiedzy polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy na temat koordynacji emerytur w UE,

- zidentyfikowanie umiejętności polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy w zakresie korzystania z prawnych mechanizmów koordynacji,
- poznanie postaw polskich pracowników migrujących w UE wobec emerytury.

Realizacji tych celów służą trzy badania empiryczne, w tym dwa ilościowe (badania kwestionariuszowe) oraz jedno badanie jakościowe (IDI). Przebieg badań i ich metody zostały opracowane wzorowo pod względem metodycznym. Opis koncepcji każdego badania został opisany w sposób precyzyjny (3.3.1; 4.2; 5.1). Dla każdego z badań zostały ustalone odrębne, pytania badawcze i hipotezy badawcze. Za szczególnie cenne uznaję podsumowanie każdego z trzech badań empirycznych szczegółowym omówieniem wniosków solidnie wyprowadzonych z zebranego materiału empirycznego.

Badanie wstępne ilościowe ograniczało się do zbadania jednego elementu kompetencji. Jego celem było zdiagnozowanie poziomu wiedzy Polaków na temat koordynacji emerytur w UE. Badanie zrealizowano metodą CAWI wśród tysięcznej populacji pracujących Polaków. Podstawę sformułowania hipotez stanowił przegląd badań polskich i międzynarodowych, których analiza przedstawiona została w rozdz. 3.2.. Do weryfikacji trzech hipotez badawczych Doktorantka zastosowała modele regresji logistycznej, test dla jednej proporcji oraz testy niezależności chi-kwadrat. Wyniki analizy potwierdziły prawdziwość założonych przez mgr Monikę Gzik wszystkich trzech hipotez.

Zasadniczą część postępowania badawczego stanowiły dwa badania, ilościowe oraz jakościowe. W obydwu badaniach Doktorantka przyjęła trójelementową strukturę kompetencji emerytalnych, według modelu G. Filipowicza. Celem badania ilościowego było zdiagnozowanie kompetencji emerytalnych polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy. Na potrzeby tego badania Doktorantka sformułowała dwanaście szczegółowych pytań badawczych. W mojej ocenie pytania te stworzyły podstawy do pogłębionej realizacji celu głównego rozprawy. Dlatego uzyskane odpowiedzi posłużyły do sformułowania wniosków na temat oceny poziomu kompetencji emerytalnych i jego trzech składowych (wiedzy, umiejętności i postaw), zróżnicowania poziomu kompetencji, a także o czynnikach determinujących decyzje migracyjne.

W badaniu, przeprowadzonym metodą CAWI, na próbie pięciuset respondentów, Doktorantka zastosowała autorski kwestionariusz ankiety. W opracowaniu wyników wykorzystwała rozkłady częstości, a do analizy korelacji test niezależności chi-kwadrat.

Oryginalnym narzędziem, zaprojektowanym na potrzeby badania jest indeks kompetencji emerytalnych, który Autorka zastosowała do oceny poziomu kompetencji emerytalnych.

W trzecim badaniu mgr Monika Gzik wykorzystwała metodę jakościową w postaci IDI. Celem badania było pogłębienie wiedzy na temat kompetencji emerytalnych pracowników migrujących wewnątrz UE. Próba badawcza liczyła dwadzieścia osób pracujących w siedemnastu państwach członkowskich UE, w tym dziesięć kobiet i dziesięciu mężczyzn, reprezentujących cztery generacje pokoleń. Zastosowanie indywidualnych wywiadów pogłębionych Doktorantka uzasadniła merytorycznie, w sposób przekonujący. Pozytywnie oceniam także zastosowaną procedurę badawczą, która dowodzi ugruntowanej wiedzy na temat metodyki badań jakościowych oraz umiejętności posługiwania się takimi metodami. Szczegółowy opis przygotowania, realizacji wywiadów i dokumentacji z badań dowodzi rzetelności badawczej Doktorantki. W badaniu poszukiwano odpowiedzi na osiem pytań badawczych. Za wartościowe uznaję poszerzenie analizy uzyskanych informacji o ilustrację za pomocą cytatów wypowiedzi respondentów. Wywiady pogłębione umożliwiły Doktorantce zidentyfikowanie dziesięciu istotnych barier, utrudniających rozumienie uprawnień wynikających z koordynacji emerytur. W podsumowaniu rozdziału mgr Monika Gzik sformułowała wnioski z badania jakościowego. Istotne znaczenie mają wnioski dotyczące podziału europejskiego rynku pracy i zjawiska nieciągłości i izolacji segmentów na rynku pracy. Wskazała także główne przyczyny niskiego poziomu kompetencji emerytalnych migrujących Polaków.

Końcowy fragment dysertacji stanowi Zakończenie, w którym Doktorantka zaprezentowała główne rezultaty, przedstawiła najważniejsze Jej zdaniem wnioski oraz możliwe aplikacje praktyczne. Wskazała także na celowość kontynuacji badania zagadnienia kompetencji emerytalnych w wymiarze ponadnarodowym.

Ocena ogólna

Treści przedstawione w dysertacji dostarczają istotnych wartości poznawczych i aplikacyjnych dotyczących kompetencji emerytalnych polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy. Podejmowana problematyka jest aktualna i ważna z perspektywy makro i mikroekonomicznej. Praca napisana jest w sposób komunikatywny, a tekst dobrze przygotowany redakcyjnie. Oceniam, że rozważania zawarte w rozprawie pozwoliły w sposób optymalny zrealizować cel ogólny i cele szczegółowe rozprawy, udzielić

odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze oraz zweryfikować hipotezy badawcze. Uporządkowana struktura pracy oraz logiczny tok wywodu został prawidłowo podporządkowany ich realizacji. Mgr Monika Gzik w sposób właściwy przeprowadziła studia literaturowe oraz opracowała inspirujące założenia konceptualne pracy.

Na szczególne uznanie zasługują własne badania empiryczne Doktorantki ze względu na ich zakres, zróżnicowanie metod, wzorową organizację, precyzję metodyczną, w tym dbałość o zachowanie rygoru metodycznego pod względem rzetelności narzędzi badawczych. Jednym z narzędzi jest zaprojektowana przez Doktorantkę oryginalna metoda oceny poziomu kompetencji emerytalnych.

Za wyróżniający element recenzowanej pracy uznaję wnikliwie, szerokie wnioski o istotnych teoretycznych i praktycznych implikacjach, na przykład o potrzebie rozszerzenia edukacji emerytalnej, koordynacji działań instytucji publicznych o zasięgu krajowym i międzynarodowym.

Reasumując wskazane cechy rozprawy, przedłożoną do recenzji dysertację doktorską przygotowaną przez Panią Monikę Gzik oceniam bardzo pozytywnie.

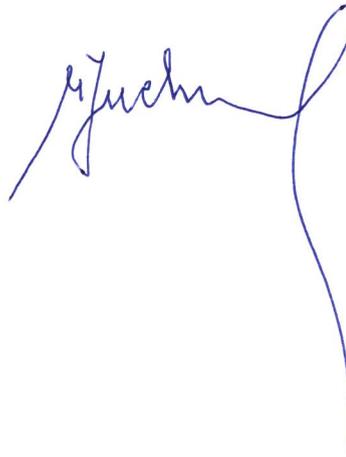
Konkluzja recenzji

Przedstawiona powyżej ocena upoważnia do wniosku, że rozprawa doktorska przygotowana przez mgr Monikę Gzik pt.: „Kompetencje emerytalne polskich pracowników migrujących wewnątrz europejskiego rynku pracy” spełnia kryteria określone w art. 187 ustawy z dnia 20.07.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Wymienione kryteria oceniam jednoznacznie pozytywnie. Recenzowana **praca doktorska jest samodzielny, oryginalnym rozwiązaniem** zaprezentowanego w niej problemu naukowego.

Treść rozprawy dowodzi, że Doktorantka **opanowała ogólną wiedzę teoretyczną** w dyscyplinie ekonomia i finanse. Sposób przygotowania i realizacji badań empirycznych potwierdza także **umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej**.

W związku z powyższą oceną wnioskuje do Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie mgr Monikę Gzik do publicznej obrony.

Ponadto, biorąc pod uwagę znaczenie i aktualność podjętego tematu, oryginalny zakres problemowy, bardzo szeroki zakres badań prowadzonych z wykorzystaniem różnych metod, na doskonałym poziomie metodycznym, wnoszę o wyróżnienie recenzowanej rozprawy stosowną nagrodą.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M. Juchacz', written in a cursive style. The signature is located in the upper right quadrant of the page.

